افغان او افغانستان

لیکوال

علامه عبدالحی حبیبي

افغان

او

افغانستان

دوه یم چاپ

لیکوال

علامه عبدالحی حبیبي

کتاب پېژندنه

د رسالې نوم	: افغان او افغانستان
لیکونکی	: علامه عبدالحی حبیبي
پښتو کوونکی	: حبیب الله رفیع
خپرونکی	: د ساپي پښتو څېړنو او پراختیا مرکز
کمپوز او ډیزاین	: د کمپیوتر څانګه
د خپرېدو کال	: ۱۳۷۶ / ۱۹۹۸
دوه یم چاپ	: ۱۳۸۰-۲۰۰۱
د چا پ شمېر	: ۱۰۰۰ ټوکه
د چاپ حق	: خپرونکې ادارې سره خوندي دی.

بسم الله الرحمن الرحيم

د لوی خدای په نامه

افغـــان او افغانســـتان دوه تـــاريخي او تـــاريخ جوړوونکي نومونـه دي خو ځينـې مغرض څېړونکـي او بې خبره ليکوالان په خپلو ليکنو کـې د دې دوو کلمـو پـر تـاريخي قدامـت سترګې پټوي او دانـوم اېښودنې نوې، تازه او له وروستيو پېړيو سره تړلې بولي.

اروابناد علامـه عبدالحـی حبيبـي د افغـان او افغانستان د کلمو په هکله د ذهنونو د روښولو او د تـاريخ د سمون په غـرض د افغـان او افغانسـتان پـه باب يوه مقاله وليکله چې د افغان د نامـه يـو زراووه لس سوه کلن او د افغانستان د نامه اووه سوه کلن

لرغونتوب د تاريخي اسنادو، شواهدو او لاسوندونو په رڼا کې راښيي.

د ساپي پښتو څېړنو او پراختيامرکز له خپلو لومړنيو طباعتي امکاناتو نه په استفادې سره داکوچنی خو ګټوره او علمي مقاله چې د معنوي ارزښت له مخې له پېړرو کتابونو سره برابري کولای شي د يوې ځانګړې رسالې په توګه په پښتو ژبه ددوه يم ځل له پاره خپروي. څو زموږ ځوان نسل د خپل ملت او وطن په هکله علمي معلومات ترې تر لاسه کړي او په دې برخه کې د مغرضو يا پرديو او دښمنو ليکوالو پر غلطو او ناسمو معلوماتو ونه غولېږي. موږ د خپل کار منظم آغاز په همداسې يوه وړه خو ډېره ګټوره رساله کوو او هيله لرو چې افغاني ځوانان يې په غورو لولي.

په مينه

(د ساپي پښتو څېړنو او پراختيا مرکز)

بسم الله الرحمن الرحيم

د افغـان کلمـه چې اوس د افغانسـتان د ټولـو خلکـو ملـي نـوم دی او داسـيا پـه زړه کـې تـر ټولـو تاريخي، اقتصادي او اجتماعي شرايطو لاندې يونه بيلېدونکی واحد جوړ کړی - داسې نوم دی چې لږ تر لږه يو زر اووه سوه (١٧٠٠) کلن تاريخي لرغونتوب او ملي اصالت لري.

په افغانستان کې دننه او دباندې ځينې کسان فکر کوي چې دانومونه د احمدشاه ابدالي په لاس د افغاني دولت تر بيا جوړولو وروسته په اتلسمه پېړۍ کې رامينځ ته شوي او زموږ هغه هېوادوال چې له تاريخي پېښو نه خبر نه دي تل له مانه پوښتي چې ايا دا نومونه لرغوني تاريخ لري کنه؟ نو ځکه په دې

لیکنه کې په ډېر لنډيز سره د خپل ملي تاريخ داموضوع درنو لوستونکو ته وړاندې کوم.

د افغان نوم ترکومه ځايه چې ماته څرګند دی په تاريخ کې اوږدې ريښې لري او په همدې سيمه کې دهلمند او سند د دوو لويو سيندونو تر مينځ په همدې نامه يوې ډلې وګړو ژوند کاوه چې تفصيل يې دادی:

شل کاله پخوا (اوس پنځه پنځوس کاله - مترجم) د ايران د شيراز په "نقش رستم" کې د شيکاګو د ختيځې موسسې د لرغونپوهانو يوې ډلې د هغه ځای په ډبر ليکونو کې د زردشت په کعبه کې په دوو پهلوي اشکاني (پارتي) او يوناني ژبو يو ډبر ليك وموند چې هغه د ساساني کورنی دوهم بادشاه لومړني شاه پورتر ۲۶۰ ميلادي کال او د او ديسي په جګړه کې د روم د امپراتور واليرين

(Valerian) تر ماتې او اسارت وروسته دلته د زردشت د کعبې د دیوال په ډبرو لیکلي دي.

څرنګه چې لومړی شاپور په ۲۷۳م کال مړشوی نو د دې ډبرلیك د لیکلو نېټه د ۲۶۰ تر ۲۷۳ع کال پورې دديارلسو کلونو تر مينځ مينځ ټاکلای شو.

(د دې ډبر ليك نيمګړې فارسي ژباړه دې د لرغونپوهنې د رپوټونو د ۴ ټوك په ۱۸۱ مخ کې چې په ۱۹۵۹ع کال په شيراز (ایران) کې خپور شوی، وکتل شي). د دې ډبر ليك په دوهم بند کې دپشکابور (pashkabur) د ښار نوم د کوشان خساتر (Kushan-khsatr) يعنې د کوشاني هېواد د وروستني ختيځ سرحد په توګه ياد شوی دی چې هغه يې د يوناني له "کسپاپوروس" د چيني هيون تسنګ له پو- لو- شا - پو- لو او د اسلامي دورې د مورخينو له پرشا پوراو پر شاور(پېښور) سره يو بللی

دی. د همدې ډبر لیك په شپږمه برخه کې د شاه پور د واکمنۍ په مهمو کسانوکې د"وینده فرو ابګان رزمه ود" (۱) نوم یاد شوی دی چې د سپرنګك لونګك (Sprengling) په نامه یوه محقق لومړی ځل داډبر لیك ولوست او دامریکې په سامي مجله کې یې په ۱۹۴۰ کال یوه مقاله ولیکله او دوهمه کلمه "ابګان" یې په قاطع ډول د افغان له اوسني پاچا دریم شاه پور له نامه سره چې له ۳۰۹ تر۳۷۹ ع کال پورې یې او یا کاله پاچاهي کړې د اپکان (Apkan) په بڼه یو صفت او لقب یاد شوی دی چې داکلمه هم کولای شو د "ابګان" د یادې شوې کلمې غوندې وګڼو چې د زړورتوب، رشد او نجابت د صفت او یا به هم د نژادي تړون په بنا راوړل شوې وي او همدا موضوع ده چې ځینې مورخین لکه سر او لف کیرو یې دساساني دربارپه مشرانو کې د درانیو او

یوسفزیو دشته والي په فکر کړی دی (وګورئ: پټانان - انګلیسي متن ۸۰ مخ). او موږ نوموړی نوم "وینده فرن افغان رزم بد" یعني "د افغان د جګړې سالار وینده فرن" ویلای شو چې ښایي یو افغاني سلار وي. د فردوسي په شهنامه کې هم دوه ځله د "آوګان" نوم راغلی چې د فریدون د وخت له سپه سالارانو څخه و:

سپهدار چون قارن کاوګان
سپه کش چو شیروي وچون آوګان

(شاهنامه، د مسکوچاپ، لومړی ټوك، ۱۱۰ مخ)

همدا د فریدون په داستان کې یو بل ځل وایي:

همه ګرد ایوان، دورویه سپاه
بزرین عمود و به زرین کلاه

سپهدار چون قارن کاوان
به پیش سپاه اندرون آوگان

(لومړی ټوك، ۱۱۶ مخ)

که څه هم چې د شاهنامې داستانونه تاریخي سندونه نه دي خو زیات پخواني حقیقتونه پکښې نغښتي دي. د نمونې په توګه په همدې بیتونو کې قارن یاد شوی چې د قارن کورنۍ د اشکانیانو ددورې یوه اشرافي کورنۍ وه او په (۵۰ ع) کال کې دبین النهرین اشکاني واکمن کارنس (Carenes) نومېده (وګورئ: د مینارسکي د ویس ورامین مقاله، ۴۳۱ مخ، د تهران چاپ، ۱۹۵۸ع کال).

دا "او ګان" هم هماغه د ساساني عهد "ابګان" ته ورته دی خو په زړو روایتونو کې د فریدون سپه سالار وئ چې هغه یې سمکنان د زوی آوه نومي پهلوان سره منسوباوه او الماني بوستي په خپل کتاب

"ایراني نومونه" کې وايي چې : "د اوه اصل او ستايي دی د مهربان او لاس نیوونکي په نامه" (د شاهنامې فرهنګ، ۱۲ مخ، د تهران چاپ ، ۱۹۴۱ع) خو په شاهنامه کې په خپله دا دوه کسان د کیخسرو دوخت اتلان (پهلوانان) دي چې له افراسیاب سره دده په لویه جګړه کې داسې یاد شوي دي:

چو کیخسرو ان رزم ترکان بدید
که خورشید گشت از جهان ناپدید
سوی اوه و سمکنان کرد روی
که بودند شیران پر خاشجوی

(شاهنامه ۲۸۱مخ، ۵ ټوك)

په هر حال له دې یادونې څخه داسې څرګندېږي چې اوه – او ګان په لرغونو اریایي روایاتو او شاهنامو کې دود و او که د بوستي د وینا له مخې یې اصل او ستايي و بولو نو معنی به یې مهربان او

لاس نیوونکی وي چې داسې نومونه له لرغونو اتلانو سره وړ وو او که بیا وروسته د یوه قوم او یا ټولنې په معنی اوښتی وي لیرې نه ده.

که د ابګان، په اګان او اوګان کلمو ته په زړو روایاتو او د ساساني دورې په پاتې شونو کې د باور وړ اهمیت ورکړل شي لکه چې سپرنګ لنګ او اولف کیرو همدا نظر لري نو دعوه کولای شو چې دافغان نوم یا صفت د ابګان او اپه ګان په بڼه له دریمې عیسوي پېړۍ (صدۍ) څخه اخیستل کېده او بادشاهانو، اداره چیانو او واکمنانو پېژانده او داسند تر اوسه د دې نامه د لرغونتوب په باب د یادولو وړ زوړ سند دی چې د زړو روایتونو "اوګان" هم ورته دی.

دوهم زوړ سند چې د دی نامه په باب یې لرو دهند له تر لاسه شویو او پاتې شویو آثارو سره اړه

لري چې دا نوم د اوه ګانه (Avagana) په بڼه چې د ساساني دورې د ابګان او اپه ګان له بڼو سره ورته دی، په هندي آثارو کې په لاندې تفصيل مومو:

ورهامي هيرا (Varha-Mihira) هندي شاعر او نجومي دی چې د پنځمې عيسوي پېړۍ په پای کې د هند په راجين کې وزيږېد او د ٥,٥٤ شاوخوا يې ښه شهرت وموند، د ده مهم کتاب " پنچه سيد هانتيکا" (Pance Siddhantika) نومېده چې دنجوم د علم د پنځو کتابونو لنډيز وُ او دی د نجوم په باب يو منظوم کتاب هم لري چې پکې يې د ښکلو ډېرو. د هند د جغرافيې او نور د کار ور موضوعاتو په باب هم خبرې کړې او نوم يې پرې "بهريته سنهيته (Bhrita Sanhita) ايښي دي چې په ١١-٦١ او ١٦-٣١ بيتونوکې يې دافغان نوم داوه ګانه په بڼه ياد شوی دی. لکه څرنګه چې

فرانسوي عالم موسیو فوشه په خپل "تکسیلا ته د هند او باختر زړه لار"نومي کتاب (په ۱۹۴۷ کال کې د پاريس چاپ، ۲۳۵-۲۵۲ مخونه، ۱۷ نوټ) کې شرح کړې دی: دا د شپږمې پېړۍ په مینځ – مینځ کې د افغان ډېر زوړ یاد دی، ځکه هندي منجم "ورهامیهیرا" په ۵۸۷ع کال مړشوی او وایي چې د ده نجومي معلومات یوناني سرچینه درلوده اود ځمکې په کرویتوب (ګردوالي) قایل و، دده دوه کتابونه ابو ریحان بیروني په عربي ژباړلي نوله همدې امله په پوهانو کې د ده شهرت او ثقه والی تل د باور وړو.

د همدې تاریخي سند له مخې د"افغان" کلمه په هندیانو کې لږ تر لږه ۱۴۰۰ کاله وړاندې هم مشهوره وه او هندي لیکوالو یاده کړې ده.

تر اسلام وړاندې پېړيو کې مو دافغان نوم په دوو پخوانيو سندونو لويديځ ته په پارس او ختيځ ته په هندوکې در وښود او موږ پوهېږو چې همدا وخت بودايي دين د افغانستان په ختيځ او شمال کې دودۍ او لوی بودايي بود تونونه د افغاني هېواد په بېلا بېلو ښارونو لکه بلخ، کندز، کاپيسا، هډې، لغمان او له غزني نه تر کندهاره پورې ودان وو او څرنګه چې د چين خلك هم د دين له مخې بودايان وو نو ځکه به د چين بودايي زيارت کوونکي تل د زيارت او تبرك له پاره دې هېواد ته تلل راتلل. له دې زيارت کوونکو څخه يو هم "هيون تسنګ" دی چې د اوومې پېړۍ په لومړۍ نيمايي کې د اسلام له ظهور سره سم خو د عربو په لاس د افغانستان تر فتح کېدو وړاندې دې هېواد ته راغلی دی، دی د ٦٢٩ع کال د اګست په لومړۍ نېټه له "ليانګ چو" نه را روان شو او د

۶۳۰ع د مارچ په ۵ "سمرقند " او په ۲۰ نېټه د افغانستان "خلم" ته راورسېد ، دی د اپرېل په ۲۰ په "بلخ" او داپرېل په ۳۰ په بامیانو کې و او دهندوکش په له واورو ډك غره د مې په لسمه نېټه "کاپیسا" ته راورسېد ، د اوړي تر پایه پورې د کابل شاهانو په دې پایتخت کې پاتې شو او بیا یې خپل سفر ته داسې دوام ورکړ:

د اګست په ۱۵ لغمان ته راغی او درې ورځې یې هلته تېرې کړې، د اګست په ۲۰ ننګرهار ته راغی، دوې میاشتې هلته پاتې شو، د نومبر له لومړۍ نیټې نه د ګندهارا په نورو برخو او ددسمبر له لومړی نېټې نه د پېښور په سیمو کې و، د ۶۳۱ع د جنوري په لومړۍ نېټه د سند د سیند په کڅونو کې په سفر روان شو او د اپرېل په ۱۰ نېټه ټکسیلا ته ورسېد ، دی ۱۲ کاله په هندکې پاتې شو او په

بېرته راستنېدو کې د ۶۴۳ع کال د دسمبر په ۱۵ نېټه بېرته ټکسيلا ته راغی او بيايې د افغانستان لاندني ښارونه وليدل:

د دسمبر په ۲۵ نېټه د فيل په سورلۍ له اباسين نه - راواوښت، د ۶۴۴ع کال د مارچ په ۱۵ نېټه لغمان ته راورسېد او دهغه ځای له پاچا سره يوه مياشت پاتې شو، د جون په ۱۵ "فه- له - نه" يعنې "بنو" ته ورسېد، د جون په ۲۰ " او - پو - کين" او د جون په ۲۵ " تساو - کيو - تو" (غزني) ته ولاړ، د جولای په لومړی نېټه اور تسپانه (کابل) ، د جولای په ۵ کاپيسا ، د جولای په ۲۰ اندراب، د اګست په لومړی نېټه توخار(تخار) د ستمبر په ۸ بدخشان او د دسمبر په ۱۲ پامير ته ورسېد چې بيا له هغه ځايه يار کند او ختن ته تېر شو.

د هیون تسنګ سفر نامه د "سي - یو - کي" یعنې د لویدیځو هیوادو خاطرې نومېږي او له چیني ژبې نه په انګلیسي ژباړل شوې او په وارو - وارو خپره شوې ده چې د دې ارښتناك کتاب یوه برخه دهغه وخت د افغانستان د خاورې او خلکو دجغرافیایي ، دیني، سیاسي او اجتماعي اوضاعو په باب ډېر په زړه پورې مواد لري او کله چې دی له هند نه په راغبرګېدو کښې "فه - له - نه" یعنې د"بنو" ولایت ته رسېږي، د "سي- یو - کي" د لومړي ټوك په ۲۶۵ مخ کې (انګلیسي ژباړه) د "او- پو- کین" (o-po-kien) په نامه یوه سیمه د بنون او غزني تر مینځ د بنو شمال لویدیځ او دغزني جنون ختیځ ته، یادوي چې تر ده وړاندي یوه بل چیني زایرفاهیان هغه د "لو -يې" یعنې "روه"(Roh) په نامه یاده کړې وه (۲) خېړونکو خصوصا جنرال

کننګهم د هند د لرغوني جغرافيې ليکوال دا "او – پو – کين" د "اوه ګان" (افغان) له کلمې سره تطبيق کوي او وايي چې هيون تسنګ د دې خلکو ژبه هندي نه بولي خو دده په وينا يې د هند له ژبو سره لږ ورته والی درلود نو له دې نه به مطلب پښتو وي او څرنګه چې چيني "او – پو – کين" همغه د لرغوني "ا- وه – ګان" هجاوې (څپې) لري نو بويه په باور ووايو چې مراد همدا افغان دی چې اوس هم د سنده او غزني تر مينځ د پکتيا – پکتيکا او غزني ولايتونه د افغاني اصيلو او لرغونو قبيلو استوګنځي دي، دی حتما د همدې کورمې او ګوملې په غرونو چې د "او- پو – کين" يعنې "افغان" استوګنځی و او په همدې نامه يادېده، د پکتيا ولايت ته ور اوښتی دی.

تر اسلام وړاندې د افغان د نامه په باب همدا درې لرغوني ساساني، هندي او چيني سندونه لرو او تر دې وروسته په اسلامي دوره کې د دې نامه ياد په درې او عربي کتابونو کې په مکرر ډول راغې چې ډېر زوړ ياد يې په "حدودالعالم" کې دی چې په ۳۷۲هـ (۹۸۲ع) کال د جوزجان د ال فريغون له کورنۍ او يا مربوطينو څخه ګڼي، ليکلي دي. په دې کتاب کې د عبدالجبار عتبي په " تاريخ يميني" کې "افغان" د سبکتګين او د ده د کورنۍ په عصر کې په وارو- وارو ياد کړی ان چې ابن اثير په الکامل کې هغه د ابغان په زړه املاهم ليکي، ترې راوروسته مورخانو لکه فخر مدبر په اداب الحرب والشجاعه، قاضي منهاج سراج جوزجاني په طبقات ناصري، حمدالله مستوفي په تاريخ ګزيده او محمد قاسم

فرشته او نوروهم "افغان" او "اوغاني" قبایل په وارو-وارو یاد کړي دي.

همدا راز د افغانستان د کلمې په باب هم ویلای شو چې دا داسې نوی نوم نه دی چې داحمدشاه ابدالي په وخت کې دې جوړ شوی وي، بلکه تر ده په پېړیو وړاندې یعنې (۷۰۰) کاله مخکې هم موجود او دا ستعمال وړ و او مونږ د سیفي هروي په تاریخ هرات کې چې د ۷۲۱هـ (۱۳۲۱ع) کال شا او خوا تالیف شوي وینو چې همدا د افغانستان ختیځې سیمې یې د سند تر څنډو پورې د "افغانستان" په نامه بللې اوله دې نه څرګندېږي کله چې هرات د "ال کرت" پایتخت و او هیواد د غزنویانو او غوریانو د سیاسي وحدت له دورو نه د چنګیزیانو د تېریو له امله د تجزیې او ورانۍ په لور روان و، د افغانستان نوم هغه وخت هم

موجود و خو دومره پراختیا یې نه درلوده لکه د
احمدشاه بابا په وخت کې یې چې تر لاسه کړه.

د هرات د تیموریانو په وخت کې مولانا کمال
الدین عبدالرزاق سمرقندي هروي چې په ۸۱۶هـ
(۱۴۱۳ع) کال په هرات کې زېږیدلی او دهرات د
دربار د پوهانو، مورخانو قضا او سیاست له کسانو
څخه و خپل د "مطلع سعدین او مجمع بحرین" تاریخ
په ۸۷۵ هـ (۱۴۷۰ع) کال ولیکه، دی هم په خپل
کتاب کې افغانستان په همهغه جغرافیایي وسعت
چې سیفي پېژانده په وارو - وارو یادوي چې د هرات
د تیموریانو د لوی هېواد خراسان یوه برخه و او
معین الدین اسفزاري هم په روضات الجنات کې
افغانستان په وارو - وارو یاد کړی دی.

کله چې بابر په ۹۳۲ هـ (۱۵۲۶ع) کال له
افغانستان نه د هند په لور ولاړ او په ډیلي کې یې د

هند د مغولو امپراتوري جوړه کړه نو دال بابر په اکثرو تاریخونو کې وینو چې همدا د افغانستان نوم په همهغه واړه جغرافیایي مفهوم موجود او مستعمل دی او د دې سیمې خلك تل د هند د تیموریانو او دایران د صفویانو د یرغلګرو امپراتوریو په مقابل کې د خپل ژوند او ازادۍ د ساتلو په جګړه بوخت دي - څو چې په همدې افغانستان کې ددوو پېړیو د اوږده مقاومت او مقابلې په نتیجه کې د میرویس او احمدشاه د مېړنیو قیامونو په وسیله یو ځل بیا ددې خاورې په سیاسي وحدت، بیا احیاء او د لوی افغانستان په جوړولو بریالي شول او دادی موږ اوس د افغان یو زر اووه سوه کلن او د افغانستان اووه سوه کلن ویاړمن نومونه د خپل ملي وحدت او تاریخي سوابقو د ویاړ وړ پیل او مبداء په توګه پېژنو(۳)

پایلیکونه:

(۱) سر اولف کېرو (پټانان) د ډبرلیك دا درې کلمې د یوناني متن له مخې د پروفیسر سپرنګ لنګ په حواله (د امریکا سیامي مجله ۱۹۴۰) داسې لیکلي دي:

"ګوندیفر- ابغان -رسمون"(Goundifer Abgan Rismaud)

خو فارسي ترجمه یې چې د سپرنګ لنګ له انګلیسي متن څخه شوې (د لرغون پېژندنې رپوټونه، ۴ ټوك، د شیراز چاپ) دا درې کلمې "وینده فرن - ابه ګان - رزمي ید"دي. په لومړۍ کلمه کې چې د جنګ د دې سردار نوم دی "ویندہ فرن" پهلوي او "ګوندیفر" یوناني دی. په دوهمه کلمه کې ابه ګان د یوناني د "ابګان" په مقابل کې راځي خو دریمه کلمه په غالب ګومان "رزمه + پت = رزمه ود = رزم پت" وه چې پت = بد = بذ= د = بیذ د یوې کلمې اصل بېلا بېلې املاګانې دي او د ویدي،

سنسکریت اوستازاړه "پتي" ته (چې د خاوند او بادار په معنی دی) رسېږي.

د "رزمي يد" املا د یوناني د "رزم + ود" په مقابل کې هم نمونې لري، لکه طبري (۱ ټوك /۶۸۳ مخ) ليکي: د کياني يشتاسپ په وخت کې اووه لوی سرداران وو چې یو له هغو نه "مهکابيذ" د ګرګان په کليو کې و ، څرنګه چې د رزمه کلمه په زړه پارسي کې (Razma) او په اوستا کې (Razma) د جنګ د صف په معنی وه او رجه د سنسکریت له (Raji) سره سم (رده = صف) تر اوسه هم په پښتو کې له همدې ريښې نه ژوندۍ کلمه ده. نورسمه + ود یا رزمي + يد يا رزمه پت = رزم بد ، د جنګ سالار او سردار ته وایه شي او د رزمي يد املا به هم د طبري پر مهکابيذ باندې د قياس له مخې سمه وي.

(۲) د ظهير الدين بابر د کورنۍ د واکمنۍ په دوره کې تر ۹۰۰ هـ (۱۴۹۴ع) کال وروسته اکثرو تاريخ ليکونکو د افغانستان همدا ختيځه برخه تر

حسن ابدال پورې " روه" بللې ده چې محمد قاسم فرشته يې اوږده له هراته تر حسن ابدال پورې بولي او په پښتو ادبياتو کې هم د انوم ډېر راغلی دی.

په حقيقت کې دا نوم له ډېرې زړې زمانې څخه دود دی او په هندوستان کې يې افغانانو ته روهيله او د دوی استوګنځي ته روهيلکنډ وايه چې لا تر اوسه هم په هند کې مستعمل دی. د ملتان د جنوبي سيمې په پنجابي او ډېرو په بلوڅي لهجو کې روه د غره(کوه) په معنی د سليمان د غرونو له سلسلو څخه عبارت دی (پټانان د سراولف کېرو تاليف د لندن چاپ ، ۴۳۹مخ) .

(۳) دا کلونه ما د اوسنيو تر لاسه شويو اسنادو له مخې ليکلي چې حتما د افغان نوم تر دې هم زوړ دی.

Afghan
And
Afghanistan

Author

Allama A.H. habibi

Published by

Sapi's Center for Pushto Research and Development

Peshawar..2001